

ייחודו של עם ישראל, והבחנה בין ישראל ואוה"ע

[פרשת יתרו (שיחה 5) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
הבהרה: בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

עבודת ה' מורכבת משני היבטים. [א] הצד הלאומי המיוחד לישראל, [ב] והצד הכלל-עולמי והאנושי השייך גם לאוה"ע. בכל ברכה שאנו מברכים אנו מזכירים "אלהינו" (של ישראל) וגם "מלך העולם". בפסוק ראשון של "שמע" יש גם כן דו-אנפין זה. (כמ"ש מהר"ל, "נתיבות עולם", עבודה, פ"ז).

גם בצורת הכרת האלוה ישנם ב' אופנים.

[א] דרך הטבעית של אומות העולם, בו מכירים אותו ע"י פעולותיו. מי לא יתפלא מאופן הנשימה של בני אדם (מתיחת הסרעפת בכדי ללחוץ על הריאות שיוציאו את תכולתם, והאדם ינשוף אויר חוצה. ושוב הרפיית הסרעפת וממילא ע"י לחץ אויר המוגבר מבחוץ האדם נושם אויר הנכנס לתוך אותו מקום ריק שבראותיו של האדם, וממלא את ריאותיו החמצן החיוני לו. וכן מי שלא יתפלא על צורת העיכול במעיו של האדם, כח עצבים שבשריריו, כח הלב לעשות עבודה כה מאומצת של הזרמת דם לכל האברים שמונים פעם בכל דקה! "ממזרח שמש ועד מבוא גדול שמי בגוים" (מלאכי א') – אא"כ אצל אלו שעשו יצר הרע אלוהיהם ומטמטמים את שכלם מלהבין גם את זאת. כל זאת היא הדרך הטבעית להכיר את ה'.

[ב] אבל דרך של ישראל היא להכיר את אלוה מחמת ההתגלות בהר סיני, מחמת הופעת האלהות והיות כל עם ה' נביאים (עיין "כוזרי", א/מא, צה).

החילוק הזה בהכרת האלוה, שבין ישראל לעמים, היא גם בשל יחסו של ה' אלינו. המערכת של אוה"ע היא המערכת הטבעית, בלתי משתנה בגלל מעשיהם הטובים או רעים. ומערכת ישראל משתנה כל הזמן מחמת מעשיהם הטובים או רעים, בהשגחה פרטית (רמב"ן, סוף פרשת בא; מאירי, חיבור התשובה, דף 105). אצל אוה"ע הכל מתרחש בצורה של "סיבה ומסובב". אבל בישראל "כל אלו הברכות כולם נסים" (רמב"ן, ויקרא כו, יא), כי אין בטבע העולם שאם יעשה אדם מצוות ירדו גשמים, ואם יעשה עבירות תהיה בצורת, וכן בשאר ברכות וקללות שבעולם. אלא הכל מתרחש בהשגחה פרטית.

סיבת החלוקה הנ"ל בין ישראל לאוה"ע היא זאת: אנו במישרין תחת פיקוחו של ה' בלי שום כניעה לטבע, מה שאין כן באוה"ע החיים תחת שרי מעלה, (ראה רמב"ן על ויקרא יח, כה), כלומר כוחות הטבע המנהלים את עניני הכלל שלהם. ולכן אין אצל אוה"ע איסור לעבוד את ה' בשיתוף יחד עם כוחות אחרים עליונים. (רמ"א על שו"ע או"ח סוף סי' קנ"ו)

לעומת זאת, בענין ישראל שאמרו "אלה אלהיך ישראל, אשר העלוך מארץ מצרים", (שמות לב, ד) יש מחלוקת מענינת בדבר (סנהדרין סג): "אחרים אומרים אלמלא (האות) וי"ו שבהֶעֱלֹךְ, נתחייבו שונאיהם של ישראל כלייה. אמר לו רשב"י והלא כל המשתף שם שמים ודבר אחר נעקר מן העולם! שנאמר 'בלתי לה' לבדו' אלא מה ת"ל 'אשר העלוך' שאיוו אלוהות הרבה" עכ"ל. וצ"ע במה נעוצה המחלוקת.

לפי רש"י – ת"ק (=אחרים) סבור שלא היו בגדר כופרים בה', אלא שהם רצו לעבוד בשיתוף (כלומר גם לה' וגם לכו נוסף). לכן אמר להם אהרן "חג לה' מחר" והם לא סתרו דבריו, וזה היה מקובל עליהם. אבל רשב"י טוען שאם זוהי מדריגה של חטא קל לגבי אוה"ע, הרי שבישראל זהו חטא גמור! ובכן, איך רשב"י מפרש במה חטאו? אלא מפרש מהרש"א כוונת רשב"י שבקשו להִכְנֹעַ לשלטון הטבע, לאמצעיים הקובעים כל חיי אנוש. ואף שאין כאן ע"ז (לעבוד לכוחות עליונים) אבל בכל זאת יש כאן חטא כי אין ישראל מסורים לטבע כלל! רק לגוים מותר לחשוב "עולם כמנהגו נוהג" אבל לא כן אנחנו.

בזה מבואר מאד כפילות בפסוק. "פן תשחיתון ועשיתם לכם פסל (=ברישא של הפסוק מדובר בע"ז גסה של עץ ואבן, וזה אסור בין לישראל ובין לאוה"ע)... (ובסיפא של המקרא) ופן תשא עיניך השמימה וראית את השמש ואת הירח... אשר חֶלֶק ה' אלהיך אותם לכל העמים" (דברים ד, טז-ז). בסיפא של הפסוק מדובר על כוחות הטבע אשר אוה"ע משועבדים להם. והם אמנם מאמינים בכוחות אלו ונכנעים להם. וזה אסור לנו, לישראל. אוה"ע קוראים לה' "אלהא דאלהיא" (מנחות קי.), ומבואר בשו"ע (או"ח ה') "אלהים" הוא בעל הכוחות כולם (=שליט בכל הטבע). אבל אנו עובדים לידו"ד, המהוה כל הוה ובעל הנסים. (נגלים ונסתרים). "בהנחל עליון גוים... כי חֶלֶק ה' עמו (דברים לב, ח). ולכן אנו מתפארים "רבות עשית אתה ה' אלהי, נפלאותיך ומחשבותיך אלינו (=ישראל) אין ערוך אליך, אגידה ואספֶּרָה, עֲצָמוּ מִסֶּפֶר" (תהלים מ, ו)

לכן אין לאוה"ע שום מצוה למסור נפש עבור מצוות ה'. כי הם תחת מערכת הטבע ואין להם שום יד וסיכוי במה שמעל לטבע (=עולם הנצח). כל שבעת מצוות בני נח הם ע"פ השכל האנושי. אבל לעומת זאת, תרי"ג מצוותינו הם כולם בעלי מטען-של-סודות. כל פרט שבמצוותינו מרמז על גנזי מעלה. לכן "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל. לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום" (תהלים קמו, יט-כ) – כלומר, המצוות הן מלבוש חיצוני לרעיונות אציליים ונשגבים. אוה"ע שהם רק תחת השגחה כללית ומערכת הטבע, לא שייכות לקיום המצוות.

[הערה:]

ובזה נסביר את הפסוקים: "השולח אמרתו ארץ... / (1) הנותן שלג כצמר, / (2) כפור כאפר יפור. / (3) משליך קרחו כפתים, / (4) לפני קרתו מי יעמוד. ישלח דברו וימסם, ישב רוחו ויזלו מים. מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל. לא עשה כן לכל גוי" (תהלים קמו, טו-כ).

וקשה – א. למה צרף יחד התופעות הטבעיות הללו עם מתן תורה?
ב. ולמה סיים שאין תורה זו לכל האומות?

אלא מדובר כאן על ארבעת חלקי התורה. (פשט, רמז, דרש, סוד)

- **הסודות** משולים **לשלג** ("לבושיה כתלג חוור" - דניאל ז/ט).
- **כפור** הוא אגלי-טל שנקפאו, והכוונה **לרמזים** נקודתיים בתורה. הם אינם נוזלים בקלות כמים, אלא הם "כפור כאפר".
- **הדרשות** הם "קרח הנורא" (יחזקאל א, כב) דברים שהם סתומים ועלומים, ומי יתן אותם להבין את פנימיותם?
- **והקור** הוא **פשטי תורה**, דברים הנראים פשוטים למדאי וללא צורך ח"ו, ולכן אינם מחממים את האדם. וכאשר ה' ישלח דברו, יזלו **מים** ("אין מים אלא תורה"), וימסו ויהיו מובנים לאלו שהם ראויים לכך.

אבל תוכן זה יובהר רק לישראל כי "מגיד דבריו ליעקב... לא עשה כן לכל גוי". **עד כאן ההערה**]

לכן בעשרת הדברות הוזכר "אשר הוצאתיך מארץ מצרים" מן המיצר, מן הדוחק, וממגבלות חיי גוף.